

**Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського**

**Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія
особистісного зростання дитини з особливими
освітніми потребами**

**Збірник матеріалів
II Всеукраїнської науково-практичної
конференції
з міжнародною участю**

Випуск 1

Вінниця 2018

I-65

Рекомендовано до друку вченою радою факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 4 від 14.11.2018 року)

Редакційна колегія:

Голюк О.А.,	кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти ВДПУ імені Михайла Коцюбинського (<i>голова</i>)
Демченко О.П.,	кандидат педагогічних наук, доцент, заступник декана з наукової роботи факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв ВДПУ імені Михайла Коцюбинського
Комарівська Н.О.,	кандидат філологічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти ВДПУ імені Михайла Коцюбинського
Любчак Л.В.,	кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти ВДПУ імені Михайла Коцюбинського
Присяжнюк Л.А.,	кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти ВДПУ імені Михайла Коцюбинського

Рецензенти:

Хом'юк І.В.	доктор педагогічних наук, професор кафедри вищої математики Вінницького національного технічного університету
Кіт Г.Г.	кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

I-65 Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами : збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 08-09 листопада 2018 р.) / редкол.: О. П. Демченко, Н. О. Комарівська, Л. В. Любчак, Л. А. Присяжнюк ; за заг. ред. О. А. Голюк. Вінниця : Меркьюрі-Поділля, 2018. Вип. 1. 180 с.

I-65 Inclusive education as an individual trajectory of the personal growth of a child with special educational needs : a collection of materials of the II All-Ukrainian scientific-practical conference with international participation / editorial board O. P. Demchenko, N. O. Komarivska, L. V. Lyubchak, L. A. Prisyazhnyuk ; per community Ed. O. A. Holyuk. Vinnitsa : Merkury-Podillya, 2018. Issue 1. 180 c.

Матеріали подано в авторській редакції

До збірника включені тези з актуальних проблем інклюзивної освіти в контексті завдань реалізації наступності дошкільної та початкової освіти, що підготовлені викладачами і студентами України та Білорусії в межах наукового співробітництва.

Матеріали збірника адресовані викладачам і студентам ЗВО II-IV рівня акредитації, педагогічним працівникам шкіл I ступеня та закладів дошкільної освіти, а також усім, хто цікавиться проблемами навчання й виховання дітей.

The collection includes the thesis on Topical issues of inclusive education in the context of the tasks of implementing the continuity of pre-school and primary education, prepared by faculty and students of Ukraine and Belarus within the framework of scientific cooperation.

The materials of the collection are addressed to teachers and students of institution of higher education of the II-IV level of accreditation, teachers of primary schools and institutions of pre-school education, as well as to everyone who is interested in the problems of education and upbringing

спрямованості до розв'язання будь-яких питань чи справ без сторонньої допомоги [2, 4].

Аналіз сутності самостійності як категорії дозволив прийняти за основу таке визначення цього поняття щодо дітей раннього віку: самостійність дітей раннього віку – це інтегрована особистісна якість, що виявляється, насамперед, у загальному спрямуванні на внутрішню мобілізацію дитиною всіх сил, ресурсів та засобів для вирішення посильних віку завдань, обраної програми дій без сторонньої допомоги, в адекватному мотивуванні дій і впевненості у власних силах, у незалежності та відносній стійкості до сторонніх впливів, прагненні й здатності чинити відповідно до власного досвіду. Становлення цього утворення значною мірою визначається особливостями та специфікою суспільного виховання, характером домінування в дорослих орієнтації на суб'єктну активність дитини, мотивацією досягнень дитини раннього віку, її звичкою до залежної або самостійної поведінки.

Список використаних джерел:

1. Деснова І.С. Формування педагогічної культури батьків дітей раннього віку в умовах дошкільного навчального закладу [Текст] : автореферат... канд. пед. наук, спец.: 13.00.08 - дошкільна педагогіка / Деснова І. С. – Одеса : Держ. заклад «ПНПУ» ім. К.Д. Ушинського", 2011. – 20 с.
2. Крутій К.Л. Проблеми формування самостійності дітей третього року життя / К.Л.Крутій // Дошкільна освіта. – № 4 (38). – 2012. – С. 30-34.
3. Крутій К. Інноваційна діяльність у сучасному ДНЗ: методичний аспект / Крутій К. // Дошкільне виховання. – 2007. – №5. – С. 5-7.
4. Монтессори М. Разум ребенка / М. Монтессори // Помоги мне сделать это самому. – М. : Изд. дом «Карапуз», 2005. – С.29-38.
5. Раннє дитинство : стан, проблеми, перспективи розвитку / Денисюк О. М., Богиніч О. Л. [та ін.] ; Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді ; Держ. фонд Організації Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ) / О. М. Шерстюк (заг. ред.), О. О. Яременко (заг. ред.). – К. : [Б. в.], 2003. – 115 с.

ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

*Голюк Оксана, кандидат педагогічних наук, доцент
Смоляк Інна, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського (Україна)*

FORMATION OF INCLUSIVE COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS

*Holiuk Oksana, Candidate of Pedagogic Sciences (Ph.D)
Smoliak Inna, master's student
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)*

Анотація. У статті розглянуто психологічні особливості розвитку професійних компетентностей педагогів, розкрито поняття інклюзивної компетентності як важливого аспекту професійного становлення педагогів. Охарактеризовано компоненти інклюзивної компетентності педагога.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, інклюзивна компетентність.

Abstract. *The article deals with the psychological peculiarities of the development of professional competences of teachers, the concept of competence as a psychological aspect of the professional formation of teachers is disclosed. Characterized components of psychological competence of the teacher.*

Keywords: *competence, professional competence, inclusive competence*

Сучасний етап розвитку освіти для дітей з особливими потребами в Україні характеризується досить динамічним розвитком інклюзивної форми навчання. Проблема удосконалення процесу підготовки майбутніх вчителів початкової школи до роботи в умовах інклюзивної освіти постійно знаходиться у центрі уваги науковців, які опікуються проблемами навчання дітей з психофізичними порушеннями (Н.Дятленко, А.Колупаєва, С.Литовченко, С.Миронова, Ю.Найда, Н.Назарова, В.Тищенко, А.Шевцов, М.Шеремет та ін.).

Н.Бібік, Л.Ващенко, О.Локшина та інші вітчизняні дослідники вважають компетентність ключовим поняттям педагогіки. Вони вказують на те, що з одного боку, компетентність органічно поєднує інтелектуальну і навичкову складові освіти, а з іншого саме у понятті компетентності закладають ідеологію інтерпретації змісту освіти, сформованого від результату [2, с.87]. Законом «Про вищу освіту» чітко визначено, що компетентність – динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [5].

Отже, компетентність - це активність суб'єкта діяльності, готовність і прагнення до продуктивної діяльності з повним усвідомленням відповідальності за її результати. Звідси наявність єдності мотиваційних, когнітивних і поведінкових компонентів у структурі особистості. На прикладі інклюзивної компетентності бачимо, що педагог повинен знати, що діти з легкою формою церебрального паралічу особливо чуттєві до ставлення оточуючих відносно них. Вони реагують на будь-які зміни їх поведінки; таких дітей легко образити, викликати у них невдоволення чи будь-яку негативну реакцію; у деяких дітей при перевтомленні може виникати рухове занепокоєння. Саме тому педагоги прагнуть до створення єдиного освітнього простору, пристосованого до різних потреб усіх дітей, як звичайних, так і з відхиленнями у здоров'ї, із врахуванням специфіки адаптації кожного з них до існуючих умов. Наявність знань про особливості розвитку обох категорій дітей

дозволяє вести їх різними освітніми маршрутами, але у той же час навчати й організовувати творчий процес у єдиному освітньому середовищі. Компетентність в області інклюзивної освіти передбачає наявність у педагога здатності здійснювати професійні функції, враховуючи різні освітні потреби студентів, створюючи умови для їх розвитку і саморозвитку [3; 4; 6].

Сьогодні проблема навчання дітей з особливими потребами набуває широкої актуальності. Система інклюзивної освіти спрямована на реалізацію принципів демократії, гуманізму, справедливості, індивідуального підходу до всіх учасників навчально-виховного процесу, особливо до дітей з особливими освітніми потребами.

Інклюзивна компетентність педагога забезпечується сформованістю її складових. Так, в структурі інклюзивної компетентності майбутнього педагога можна виділити наступні компоненти: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-операційний, рефлексивно-оцінний [1].

Мотиваційно-ціннісний компонент прогнозує скупчення соціальних настанов, інтересів, захоплень, цінних орієнтирів і розвиненість психологічних властивостей особливості педагога, які йому потрібні для виконання інклюзивної діяльності.

Когнітивно-операційний компонент інклюзивної компетентності педагога охоплює систему психолого-педагогічних та інклюзивних знань і спеціальних інклюзивних умінь, знання, які необхідні для здійснення інклюзивної діяльності, успішного й адекватного розв'язання багатогранних педагогічних ситуацій, пов'язаних із переходом до інклюзивної моделі навчання.

Рефлексивно-оцінний компонент інклюзивної компетентності педагогів проявляється в здатності аналізу й самоаналізу власної професійної діяльності, пов'язаної з виконанням інклюзивного навчання, де постійно відбувається свідомий контроль за результатами своїх професійних дій, аналіз реальних педагогічних ситуацій.

Педагог є найважливішою ланкою в організації інклюзивного навчання. Для роботи з дітьми, що мають особливі освітні потреби, потрібно здійснити діагностику можливостей та потреб дитини, дати їм кваліфіковану оцінку та розробити на цій основі індивідуальні навчальні програми, відмовитися від колективних методів. Для цього педагог має володіти глибокими знаннями з усіх дисциплін, методики викладання, а також методики роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку. Професійна компетентність педагога передбачає формування їхньої активної життєвої позиції, адаптацію, готовність до безперервної освіти тощо. В інклюзивному підході закладені можливості

змінювати освітню ситуацію, створювати нові форми і способи організації навчально-виховного процесу з урахуванням індивідуальних відмінностей дітей. Зокрема, педагог повинен володіти особливим набором професійних якостей, які дозволять йому реалізувати інклюзивну практику.

Саме від педагога, його професійної готовності, педагогічна майстерність залежить не лише якість засвоєного матеріалу, а й те, наскільки комфортно будуть почувати себе учні в інклюзивному середовищі. Високий рівень компетентності передбачає володіння професійними знаннями вміннями та навичками, а також здатністю орієнтуватися у складних ситуаціях та приймати оптимальні рішення, достатній рівень розвитку професійно необхідних особистісних якостей, серед яких професійна й громадянська відповідальність відіграють провідну роль.

Щоб зробити інклюзивну освіту успішною, важливо врахувати концептуальні, тобто найважливіші умови вступу до неї. Український вчений А. Колупаєва у своїх наукових працях розробила концептуальні засади і теоретико-методологічне обґрунтування інклюзивної освіти. На її думку, освіта дітей з особливими потребами повинна ґрунтуватися на принципах виваженої педагогіки, яка спрямована на задоволення потреб дітей, корисна всьому суспільству і може забезпечити високий рівень успішності та запобігти безцільним витратам ресурсів і краху надій, до чого надто часто призводять низький рівень навчання та шаблонність усталених підходів в освіті [6].

Компетентність педагога у сфері інклюзивного навчання дітей – це динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, необхідних для ефективної діяльності в якості організатора і виконавця програм інклюзивного навчання дітей з порушеннями мовленнєвої діяльності, а також способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей морально-етичних цінностей, що визначають здатність педагога успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти.

Отже, процес запровадження інклюзивного навчання актуалізує проблему формування компетентності педагога інклюзивного класу. Професійна компетентність вчителя інклюзивного класу має формуватися в умовах системної науково-методичної роботи, яка дає доступ до засвоєння сучасного масиву знань про інклюзію, є основою його безперервного професійного розвитку і вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Бабенко Л. Зміст та структура готовності вчителя української філології до професійного самовдосконалення / Л. Бабенко // Вісник Черкаського університету. Випуск 176. Серія «Педагогічні науки». – 2010. – С. 16-21.

2. Бібік Н. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики: монографія / Н. Бібік, Л. Ващенко, О. Локшина та ін. ; під заг. ред. О. Овчарук. – К.: 2004. – С. 112.
3. Голюк О.А. Організаційно-педагогічні умови набуття майбутніми вихователями ДНЗ фахових компетентностей для роботи в інклюзивному середовищі / О.А.Голюк / Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до інклюзії // Зб. тез. доп. / Редкол.: В.В. Засенко, А.А. Колупаєва, Н.І. Лазаренко, З.П. Ленів. – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. – С. 79–82.
4. Голюк О.А. Особливості підготовки майбутніх викладачів дошкільної педагогіки в контексті реформування вищої освіти України / О.А. Голюк // Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій: зб. мат. наук.-практ. конф.– Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2015. – Вип. 4. – С. 437–440.
5. Закон України "Про вищу освіту" // Закон від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu>
6. Колупаєва А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: моногр. / А. Колупаєва. – К.: Самміт – Книга, 2009. – С. 272.
7. Лазаренко Н.І. Формування в дітей з функціональними обмеженнями індивідуальної системи знань сенсожиттєвого характеру засобами арт-терапії / Н.І. Лазаренко, А.В. Хіля, А.М. Коломієць // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови, 2017. – Вип. 13. – С. 124–156.
8. Лазаренко Н. Культура мовлення як невід'ємна складова ключових компетентностей сучасного педагога / Н. І. Лазаренко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство) : Збірник наукових праць / [гол.ред. Н. Л. Іваницька]. – Вінниця : ТОВ «Фірма «Планер», 2016. – Вип.23. – С.36-42.
9. Крутий К. Інноваційна діяльність у сучасному ДНЗ: методичний аспект / Крутий К. // Дошкільне виховання. – 2007. – №5. – С. 5-7.
10. Крутий, К. Л. Феномен образовательного пространства дошкольного детства [Текст] / К. Л. Крутий// Педагогический журнал Башкортостана. – 2011. – № 3. – С. 127-137.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ (ІКТ) У РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

Главацька Наталя, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: Хіля Анна, кандидат педагогічних наук

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського (Україна)

USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES (ICT) IN WORK WITH CHILDREN WITH DISABILITY

Glavatskaya Natalia, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті нами розглянуто питання роботи з дітьми з інвалідністю в інклюзивному освітньому просторі. Зокрема, особливості використання інформаційно-комунікативних технологій та шляхів їх використання з урахуванням порушень наявних у дітей.

Ключові слова: інклюзивна освіта, діти з інвалідністю, інформаційно-комунікативні технології

Abstract. In the article we consider the issue of working with children with disabilities in the inclusive educational space. We also considered the issues of implementation of information and communication technologies, ways of their use into account peculiarities of children's development.

Keywords: inclusive education, children with disabilities, information and communication technologies